

LAUSUNTO VM065:00/2012

OM005:00/2012

25.8.2014

Valtiovarainministeriö

Kunta- ja aluehallinto-osasto

Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta KANEltä¹ on pyydetty lausunto hallituksen esitysluonnoksesta kuntalain kokonaisuudistuksesta. Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta KANE kiittää lausuntomahdollisuudesta ja lausuu asiasta seuraavasti.

Erityisen tärkeitä tavoitteita uudelle kuntalaille kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnan mielestä ovat asukkaiden vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen, ennaltaehkäisevien palvelukokonaisuuksien edellytysten vahvistaminen sekä laadukkaiden ja yhdenvertaisten kunnallisten palveluiden turvaaminen asiakaslähtöisesti koko maassa. Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta näkee vaarana, että sosiaali- ja terveydenhuoltouudistus sekä metropolihallinto vievät paljon kuntien valtaoikeuksia. Ihmisten hyvinvointia tukevan palvelujärjestelmän tulee perustua julkiseen vastuuseen ja kuntien on oltava riittävän vahvoja vastaamaan palvelutarpeen lisääntyvään kysyntään.

Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta pitää hyvänä, että kuntalakiluonnoksessa nostetaan entistä selkeämmin esille kuntalaisten osallistumisoikeudet, ja että myös kuntalaisten suoria osallistumismahdollisuuksia on vahvistettu. Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta pitää myös tärkeänä, että kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet sisällytetään kuntastrategiaan. Erilaiset lähidemokratian kehittämisen ja osallistuvan budjetoinnin menetelmät ovat kehityslinjoja, jotka tulee huomioida kuntalain uudistuksessa tärkeinä uusina mahdollisuuksina lisätä osallisuutta yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Edustuksellisen demokratian rinnalle on

¹ Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta KANE edistää järjestöjen ja viranomaisten välistä yhteistyötä. KANEssa on puheenjohtajien lisäksi 19 jäsentä, jotka edustavat järjestöjä, tutkimusta, elinkeinoelämää, vapaata kansalaistoimintaa sekä ministeriöitä ja virastoja. KANen visiona on inspiroiva ja vaikuttava kansalaisyhteiskunta.

kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnan mukaan vahvasti kehitettävä monipuolisia osallistumisen tapoja. Kunnallisen päätöksenteon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä edistää myös sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuus. Merkittävä uudistus on myös sähköisen toimintaympäristön käyttö päätöksenteossa ja kunnan ilmoituksissa sekä päätösten tiedoksiannossa.

Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta toivoo, että kansalaisyhteiskunta tulisi selkeämmin näkyviin kuntalaissa ja kuntastrategiaa koskevassa pykälässä (39 §). Kuntien ja kansalaisyhteiskunnan yhteistyön tulee pohjautua järjestöjä ja kansalaistoimijoita osallistavaan strategiseen suunnitteluun. Kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytysten näkökulmasta olisi tärkeää, että kunnassa tarkastellaan kokonaisvaltaisesti yhteistyötä kansalaisjärjestöjen ja -verkostojen kanssa, ei ainoastaan osana osallisuusstrategiaa tai palvelujen tuottamisen strategiaa. Kuntalain 39 §:ään tulisi kirjata: ”Kuntastrategiaan tulee sisältyä kokonaisvaltainen tarkastelu kansalaisjärjestöjen ja kansalaisverkostojen kanssa tehtävästä yhteistyöstä.”

Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta näkee vaarana, että kansalaisjärjestöt nähdään kuntalaissa ja kunnissa hyvin kapeasti joko osallisuuden tai palvelujen tuottamisen näkökulmasta. Näiden varjoon jää järjestölähtöinen toiminta, joka tuottaa hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä olematta varsinaisesti sen enempää vaikuttamista kuin palvelujen tuottamistakaan. Kaksi roolia asukkaiden äänitorvena tai palvelujen tuottajana eivät yksinään tee oikeutta järjestöjen monimuotoisuudelle ja merkitykselle kuntalaisten hyvinvoinnin kokonaisuudessa. Kuntastrategiassa määriteltäisiin siis kunnan yhteistyön muodot erilaisten kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa ja myös se, miten kunta luo edellytyksiä elinvoimaiselle ja monimuotoiselle kansalaisyhteiskunnalle kunnassa.

Kunnan ja kansalaisyhteiskunnan joustavan yhteistyön kannalta on kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnan mukaan tärkeää, että laissa esitetty raja (130 §) kuntien harjoittamalle takaus- ja lainoitustoiminnalle ei hankaloita yleishyödyllisten yhteisöjen asemaa tai olennaisesti muuta kuntien ja yleishyödyllisten toimijoiden välistä kumppanuussuhdetta.

Kuntalakiluonnoksen 22 § mahdollistaa kansalaisten kuulemisen ja osallisuuden. Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnan mielestä pykälän tulisi olla kuntia velvoittavampi. Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta toivoo, että kansalaistoimijat voisivat aikaisempaa joustavammin hyödyntää kuntien toimitiloja kokouksiaan ja tilaisuuksiaan varten. Tästä on kirjaus myös nykyisen hallituksen hallitusohjelmassa. Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta esittää, että kuntalakiluonnoksen 22 §:n esimerkkiluetteloon lisättäisiin kohta, jossa olisi maininta

siitä, että kunnat voivat tarjota toimitilojaan kansalaistoimijoiden käyttöön. Kuntien tulee myös tarjota mahdollisuuksia vapaaehtoistoimintaan ja pyrkiä vähentämään siihen liittyviä esteitä.

Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta pitää tärkeänä nuorisovaltuustotoiminnan vakiinnuttamista ja sen kirjaamista uuteen kuntalakiin. Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta näkee kuitenkin, että nuorten osallisuus jää hallituksen esitysluonnoksessa uudeksi kuntalaiksi yksipuoliselle tasolle, korostuen nuorisovaltuustojen kautta toteutettavaksi. Nuorisovaltuustot ovat toki hyvä ja toimiva rakenne, mutta niiden roolia lasten ja nuorten osallistumisen ja osallisuuden kysymyksissä tulisi täsmentää. Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnan mielestä on tärkeää, että kunnan elinympäristö tukee yhteisöllisyyttä ja sukupolvien välistä kanssakäymistä. Lasten ja nuorten osallisuutta tulee siten vahvistaa kunnan kaikilla toimialoilla. Osallisuuden vahvistaminen edistää lasten ja nuorten kasvua aktiivisiksi ja yhteisvastuullisiksi kuntalaisiksi. Kunnissa tulee erityisesti huolehtia siitä, että vammaiset ja muutoin erityistä tukea tarvitsevat lapset ja nuoret tulevat kuulluiksi. Kunnassa on oltava helposti lähestyttäviä kanavia, joiden kautta lapset ja nuoret voivat tuoda esille epäkohtia, toiveita ja ehdotuksia. Lapsia ja nuoria olisi kuultava kaikissa heitä koskevissa asioissa ja heidän näkemyksensä on otettava päätöksenteossa huomioon.

Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta näkee tärkeänä, että vammaisneuvostojen asettaminen olisi kuntien velvollisuus eikä harkinnanvaraista. Vammaisten henkilöiden yhdenvertaisia yhteiskunnallisia osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia tulisi painokkaammin edistää, sillä vammaiset kuntalaiset ovat osallisuutensa suhteen erityisen haavoittuvassa asemassa. Vaatimuksen pohjalla on myös Suomen allekirjoittama vammaisten ihmisten oikeuksia koskeva YK:n yleissopimus (4 artikla kohta 3).

Hallituksen esitysluonnoksen 29 §:ssä käsitellään kunnan viestintää. Perusteluissa mainitaan esimerkiksi selkokieli ja todetaan mm. seuraavaa: "Kunnan tulisi arvioida, mitkä olisivat kunnassa ne asukasryhmät, joiden tarpeet olisi erityisesti otettava huomioon viestinnässä. Näitä voivat olla muun muassa muuta kuin suomea ja ruotsia äidinkielenään puhuvat, lapset ja nuoret, vanhukset, eri tavoin vammaiset ja maahanmuuttajat. Asukasryhmien tarpeet voivat liittyä myös heille tarkoituksenmukaisiin viestinnän ja vuorovaikutuksen välineisiin ja muotoihin." Perusteluissa ei kuitenkaan mainita kertaakaan sanoja esteettömyys tai saavutettavuus, jotka ovat vammaisten henkilöiden tiedonsaannin kannalta ensiarvoisen tärkeitä. Esimerkiksi tietokonetta apuvälineillä käyttävien tarpeet olisi ehdottomasti huomioitava kunnan verkkoviestinnässä ja verkkopalveluissa.

Tällä hetkellä www-sivustoista arvioidaan, että vain noin 5 % on esteettömiä apuvälinekäyttäjille. Oikein toteutettuna esteettömän verkkoviestinnän kustannukset eivät kuitenkaan juuri nosta kustannuksia. Kuntia olisi lainsäädännöllä ohjattava edistämään esteettömyyttä ja esteettömyys tulisi mainita lakiluonnoksen perustelutekstissä.

Eero Rämö
puheenjohtaja

Maria Wakeham-Hartonen
pääsihteeri